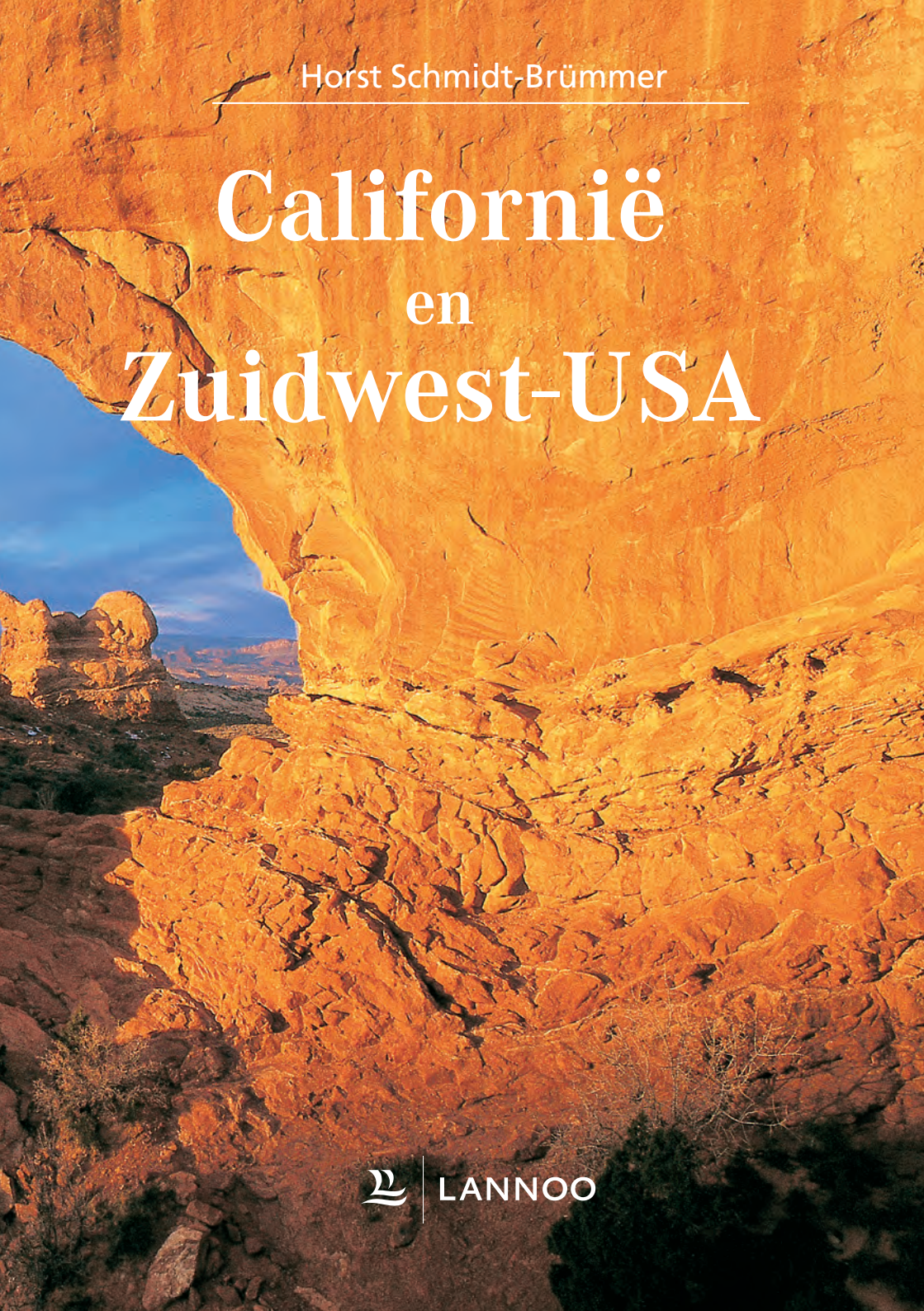

Californië en Zuidwest-USA

Een overzichtskaart van Californië en het Zuidwesten waarop de verschillende regio's zijn aangeduid, vindt u in de voorflap.

The background of the entire cover is a photograph of a desert canyon. A large, smooth, orange-brown rock overhang dominates the upper half of the image. Below it, the rugged, layered rock walls of the canyon are visible, with some sparse desert vegetation at the bottom. A small opening in the rock overhang on the left side reveals a glimpse of a blue sky and distant canyon walls.

Horst Schmidt-Brümmer

Californië en Zuidwest-USA

LANNOO

Reizen met zevenmijlslaarzen

Californië en het Zuidwesten

De Mojave is een grote, afschrikwekkende woestijn. Je zou haast denken dat de natuur het uithoudingsvermogen en de hardheid van de mens op de proef wil stellen voor ze hem in Californië toelaat', schreef John Steinbeck in 'Op reis met Charley'.

Geen enkele streek in Noord-Amerika heeft zich met zoveel beelden in ons geheugen genesteld als het Zuidwesten van Amerika, inclusief Californië. En wat de fantasie prikkelt, wekt meestal ook het verlangen om die beelden achterna te reizen en op hun juistheid te toetsen. Kloppen ze of vormen ze slechts het mooie decor van bakerpraatjes?

De antwoorden daarop verschillen sterk, zowel vroeger als nu. Maar hoe ze ook luiden, er zijn maar weinig reizigers die door de woestijnen, de bergen en over de waterlopen van het Zuidwesten trekken die niet onder de indruk zijn van de grandioze landschappen. De sprookjesachtige kust van de Stille Oceaan, de ongerepte canyons en stenen kathedralen van het Colorado Plateau, de weidse horizon en het betoverende lichtspel van de lucht, zowel overdag als 's nachts – dat op zich is al een reis waard.

Pas op het tweede gezicht laat dat overweldigende schouwspel soms ook zijn schaduwzijde zien, met name het 'wilde' van het 'westen', de woeste natuurkrachten, de genadeloze zon, de vijandigheid tegenover de mens. De cactussen tussen de schaarse rotsen mogen dan wel heel fotogeniek zijn, ze zijn nu eenmaal

geen kuuroord of stadspark. Gebrek aan water, de hitte, muggen en ratelslangen, geen enkel gedicht kan die dingen tot iets romantisch maken.

Ook elders liggen er tegenspraken op de loer. Zo zijn enkele van deze uitgestrekte, ongerepte gebieden bij wet tot nationaal park uitgeroepen om ze te beschermen tegen roofbouw of andere manieren van 'ontsluiting'. Maar dat was niet eenvoudig. Vroeger werden de economische belangen van de hout-, erts-, gas- en oliebedrijven nog feller verdedigd dan nu. Toch leidt elke reis door het Zuidwesten van Noord-Amerika door gebieden waar om beschermde en bedreigde natuur gestreden wordt. De trefwoorden zijn: het uitdrogen van Mono Lake, waterorgieën in Las Vegas, uranium in Utah, olieboringen aan de kust van de Stille Oceaan. Ja, zelfs het toerisme komt steeds meer in een kwaad daglicht te staan, want de massa bezoekers heeft vaak een averechts effect op het lovenswaardige doel, namelijk natuurbescherming. Terwijl in het hoogseizoen de toeristen in het Yosemite National Park en de Grand Canyon elkaar onder de voet lopen, groeit het belang van meer afgelegen gebieden, de zogenaamde 'Wildlife Refuges' en 'Wilderness Areas'. Die zijn even mooi, maar minder druk.

Net zoals het 'wilde' teert ook het 'getemde' op de tradities van het Westen, want ondanks de ruige rotslandschappen en de naar-geestige zoutwoestijnen lagen hier ook oasen van ontspanning waar het goed leven was. De indianen wisten die al te waarderen en laafden zich aan de vele warmwaterbronnen. Tegenwoordig kan iedereen hun voorbeeld volgen in de luxueuze resorts met hun zwemparadijzen, kuuroorden en fitness- en wellnesscentra of je kunt deelnemen aan de rituelen van de Californische lichaams-cultuur. Die maakt zowel gebruik van de fitnessapparaten op Venice Beach en de surfplanken van Malibu als van de mountain-bikes en kajaks in Moab (Utah), het nieuwe centrum van de sport-industrie, waar vooral tijdens het weekend een drukte van belang

Balduin Möllhausen:
Mojave-indianen (1854)

Zadelvast: 'Western Girls'
bij het werk op de ranch
(poster uit 1910)

Tussen 1861 en 1905
schreef Balduin
Möllhausen talrijke
romans, onder andere
ook 'Geschichten aus
dem Wilden Westen',
die hem de bijnaam
'de Duitse (James
Fennimore) Cooper'
opleverde en die
vooral Karl May
inspireerde.

heerst. Die vrijetijdstrend doet paradoxaal genoeg zowel denken aan het cowboy-ideaal van onafhankelijkheid als aan de astronauten van de NASA, de *cosmic cowboys*: blinkende ridders in de cockpit in plaats van in het zadel.

Maar canyonwanden en chilibonen, lasso werpende *vaqueros* en Koreaanse nijvere bijen alleen slagen er niet in een totaalbeeld van het 'Zuidwesten' te schetsen. De innerlijke samenhang bestaat bij de gratie van de mythen – vanaf de allereerste reisverslagen over Buffalo Bill en andere kleurrijke figuren tot en met de *urban cowboy*, die in de winkels van designers als kopie wordt aangeboden – van rokende vredespijpen tot en met 'Marlboro Light', van Karl May tot Peter Fonda, die ook al eens toeristen heeft begeleid in het spoor van Easy Rider. Kortom, achter elke rotspunt of rivierbocht, elke *tumbleweed*-struik en elke klapperende saloondeur liggen de oude acteurs op de loer, zowel de slechteriken als de helden. De zuidelijke variant van het wilde Westen: een lappen-deken van kleurrijke legendes. Aanvankelijk vooral over verborgen schatten, spoken, minnaars en betoverende vrouwen die onverwachts en verleidelijk in de eenzaamheid opdoken. Daarna volgden de verhalen over de *gunmen* en de *lawmen*: door de verheerlijking van de schietpartijen ging de romantiek van het 'Old West' over in de verovering en gewelddadige inlijving ervan.

De geschiedenis van het binnenlandse Amerikaanse toerisme toont aan dat de rijkdom aan mythen al vroeg een magnetische werking had. Spoorwegmaatschappijen en citrusplantages lokten nieuwe kolonisten en bezoekers. Huilende indiaanse baby's op gekleurde prentkaarten leidden tot het ruïnetoerisme van de *pueblos* en de indiaanse rotsdorpen. Rijke bewoners van de oostkust trakteerden zich op boerderijvakanties en jachttochten met indiaanse verkenner. Het toerisme werd ook bevorderd door de literaire producten van de victoriaanse fantasie in het oosten van de VS en in Europa die de echte liefde voor het vrije leven in de wildernis bezongen – totaal ongegrond en ook qua timing volledig verkeerd, want de *open range* was allang omheind of had plaatsgemaakt voor respectabele stadjes.

Een van de eersten die verhalen over het Westen meebracht, was de reeds door Theodor Fontane gerecenseerde maar pas onlangs herontdekte Balduin Möllhausen. De uit Bonn afkomstige trapper, hobby-etnoloog, topograaf, verteller en aquarellist reisde in het midden van de 19de eeuw samen met de verkenner van de spoorwegmaatschappij 'United States Pacific Railroad Expedition & Surveys' door het Zuidwesten en schetste onderweg vooral landschappen en portretten van indianen.

Wat door literatuur, aquarelkunst en prenten werd voorbereid en door wildwestshows en cowboyboekjes werd gepopulariseerd, bereikte zijn hoogtepunt in Hollywood, met de film. Vanaf het begin van de 20ste eeuw gingen colt en tomahawk, *sagebrush* en *chaparral* door ontelbare westerns en tv-series deel uitmaken van de vaste bestanddelen van de mooie wereld van het wilde Westen.

Maar precies die mythische fundamenteen worden de laatste tijd meer dan ooit in twijfel getrokken. Zo zouden het devies 'Ieder is de smid van zijn eigen geluk' en de mythe van de verstokte einzelgänger (*rugged individualist*) à la John Wayne even ver van

de waarheid verwijderd zijn als het idee van de volstrekt onafhankelijke *frontiersman*. Er zijn veel aanwijzingen dat de zogenaamd op zichzelf aangewezen kolonisten vooral geklaagd en bij de federale regering om steun hebben gebedeld. Het liefste leefden ze van de borst van de overheidssubsidies (*nursing on the government's nipple*) wanneer het aankwam op het kanaliseren van rivieren, de aanleg van spoorwegen, fortten (vanwege overvallen door indianen) of stuwdammen (voor de irrigatie).

Ook de rol van de pioniersvrouwen wordt langzamerhand in een ander daglicht geplaatst. Sinds jaar en dag figureerden vrouwen in de machowereld van de cowboys vaak als tegenpolen: ofwel heldhaftig gestileerd als *pioneer mothers* van de karavanen ofwel als slonzig gekleed, ongekamd en gewillig. Maar er werd met geen woord gerept over de sterke cowgirls of andere in hun beroep heel bedreven vrouwen (journalistes, zakenvrouwen) die in groten getale in hun eentje naar het Westen trokken om daar als arts, advocate, ja zelfs in de burgeroorlog hun mannetje te staan. Ze beantwoordden op geen enkele manier aan het beeld van vrouwen met wie het goed kersen eten is. Integendeel, ze vertegenwoordigden wat de *frontier femininity* werd genoemd, dappere vrouwelijkheid die het er in de eerste plaats om ging het gemeenschappelijke overleven te garanderen.

Uitzonderingen daargelaten wordt het pantheon van de westernehelden bijna uitsluitend door Angelsaksen bevolkt: sheriffs, trappers, kolonistenleiders en een heleboel generaals. Een reeks postzegels die onder de naam 'Legends of the West' werd uitgegeven, bevestigt die bijzonder onevenwichtige etnische verdeling. Tot de twintig uitverkoren iconen behoren weliswaar drie indianen (*American Indians*) en twee zwarten (*African Americans*), maar geen enkele hispanic. De *Mexicanos* protesteerden prompt dat minstens drie van hen op de 29 cents postzegels hadden moeten prijken: Pio Pico, de laatste Mexicaanse gouverneur van Alta California, Joaquin Murrieta, die tijdens de *gold rush* Mexicaanse arbeiders in bescherming nam tegen racistische yankees en een Californische 'Robin Hood' werd genoemd, en de Mexicaanse generaal Mariano Guadalupe Vallejo, die de Russische kolonisatieplannen in Noord-Californië een halt toeriep en zich later voor de oprichting van de staat inzette.

Oude affiche voor een geluidsfilm uit 1932

Reizen met zevenmijls- laarzen

Bij deze postzegelreeks
staat op het hoofd van elk
van deze iconen van het
wilde Westen dezelfde
som: 29 cent

'Er waren een heleboel belangrijke *Californios*, *Mexicanos*, *Texanos* en Spaanse legendes die in het Westen algemeen bekend waren, tot de yankees kwamen', schreef de Mexicaanse auteur José Antonio Burciaga in de 'Los Angeles Times'. Het hele Zuid-westen had per slot van rekening ooit deel uitgemaakt van Mexico en ook na 1848 hadden de Mexicanen de staat niet verlaten, maar ze hadden zich vermenigvuldigd en Engels geleerd: 'Wij zijn de grens nooit overgestoken, zij is ons overgestoken'.

Het probleem van de illegale immigratie aan het 'Tortillagordijn' is in de laatste tijd verder verscherpt en heeft in Californië

een regelrechte anti-immigrantenhysterie ontketend. De Noord-Amerikaanse Vrijhandelsassociatie NAFTA, waarvan verwacht werd dat ze voor een afname van de immigrantenstroom zou zorgen, heeft die verwachting tot dusver niet ingelost. De zwakke peso bemoedigt een oplossing voor het grensconflict. Sinds 1999 vormen de minderheden in Californië de meerderheid en binnenkort zal dat ook in Texas het geval zijn.

De mythe van de eenvoudige cowboy is het niet anders vergaan. Ook hier zijn nieuwe feiten aan het licht gekomen, onder andere dat er onder de eerste cowboys niet alleen zwarten, Arabieren, Basken, Tataren en Kozakken waren, maar ook heel wat joden. Per slot van rekening was in 1545 een kwart van de Spaanstalige bevolking van Mexico City joods en ongeveer honderd jaar later, in 1650, telde de stad meer dan een dozijn synagogen. Om te ontsnappen aan de Spaanse inquisitie kwamen de joodse conquistadores met Cortez naar Mexico. Dat verhinderde niet dat zelfs daar enkelen van hen opgespoord werden en op de brandstapel eindigden, maar de meesten slaagden erin zich als vee- of paardenfokker te vestigen en leefden in een soort ballingschap op het rustige onderduikadres van hun ranch. Ze werden getolereerd, want bij de zoektochten naar de legendarische schatten was vlees een felbegeerd voedingsmiddel. Later, toen de inquisitie van Spanje naar Mexico oprukte, trokken de joodse pioniers van de veeteelt naar het huidige Zuidwesten van de VS. Daarbij brachten ze niet alleen de lasso en het westerse zadel mee maar ook de Andalusische voorouders van de huidige *quarter horses*. Hun nauwe verbondenheid met de ontstaansgeschiedenis van het Westen kon echter niet voorkomen dat ze bijna volledig in vergetelheid zijn geraakt.

Maar één wandelende jood uit het Duitse Beieren verging het beter: Levi Strauss. Toen hij genoeg had van zijn winkel in koloniale waren in San Francisco doekte hij die op en ging hij de cowboys de juiste broek verkopen. Hijzelf vermeed het woord 'jeans' en maakte liever reclame met de strijdlustige slogan 'Pants That Won the West'. En inderdaad, de jeans groeide uit tot de outfit bij uitstek van de *westerners*, tot symbool van hun onafhankelijkheid en onversaagdheid, lang voordat Marlon Brando en James Dean ze in de film droegen.

Ook met de herinnering aan de Chinezen is het zielig gesteld. Van de zowat 13.000 'koelies' die de westelijke helft van de transcontinentale spoorweg hebben aangelegd, staat er niet één op de juichende foto's uit 1869, toen het tracé eindelijk voltooid werd. En hun werk in de tot bloei komende Californische wijnindustrie is al even onopgemerkt gebleven. Ze werden altijd weer bespot, veracht en vervolgd.

De etnische samenstelling van Californië en het Zuidwesten is nog altijd vol contrasten. De relaties tussen de verschillende bevolkingsgroepen zijn lang niet zo pittoresk als de fiësta's, folklore- en andere etnische festivals laten uitschijnen, zeker niet in de grote steden. Dat geldt net zo goed voor de traditionele mix van indianen, hispanics en Anglo-Amerikanen als voor de getto's van de zwarten en de enclaves met Zuidoost-Aziaten aan de westkust tussen Oakland en Koreatown in L.A.

Muurschildering in East
Los Angeles

In sommige landelijke regio's wordt er dan weer op een veel vreedzamere manier samengeleefd, zoals in het zuidoosten van Arizona en het noorden van New Mexico. Op andere plaatsen leiden economische problemen tot nieuwe spanningen – bijvoorbeeld door de strijd van de indianen voor de exploitatie van de energiebronnen in hun reservaten en het ontginnen van steenkool, aardgas, olie en uranium. Wat dat betreft vallen vooral de Navajo-indianen op. Die noemen zich de 'Navajo Nation' en leven als halfnomaden in de zogenaamde 'Four Corners Region' (Utah, Colorado, New Mexico en Arizona), een gebied dat groter is dan België. Ze vrezen dat de door de federale regering afgesloten verdragen die hen beschermen tegen exploitatiebedrijven van buitenaf weleens opgezegd zouden kunnen worden.

Aan de andere kant zijn de afzonderlijke stammen en pueblo's heel vindingrijk als het gaat om de marketing van hun ontspanningsoorden en het gokken. In de reservaten aan de bovenloop van de Rio Grande of in die van de Agua Caliente-indianen in Palm Springs maken de roodhuiden gretig gebruik van hun kans om een flinke stuiver te verdienen aan de goklust van de blanken. Op hun grondgebied is per slot van rekening alles toegestaan wat niet tegen de federale wetten (*federal law*) indruist. Casino's zijn echter alleen door staatswetten (*state law*) verboden – behalve in Nevada en New Jersey.

Het heden en het verleden zijn in het Zuidwesten ook in andere opzichten nauw met elkaar verbonden of vertonen meer of minder duidelijke parallellen. Zelfs op het gebied van *lifestyle*. Op dat vlak is Californië natuurlijk haantje-de-voorste. Ondanks aardbevingen, aardverschuivingen en perioden van sociale onrust, die ook steeds meer overtuigde Californiërs zenuwachtig maken, blijft L.A. nog altijd de smeltkroes van levensstijlen en modetrends, een proefferrein voor goeroes, gags en gimmicks. Het geflippte, dat eigenlijk schril in contrast staat met het sobere en rechtlijnige kolonistenimago, vindt hier toch een bestaansrecht in de traditionele naar het Westen georiënteerde zoektocht naar vrijheid – weg van de verplichtingen, consideraties en conventies van het Oosten.

Contrast en verwantschap werken zelfs door in de religieus-spirituele boventonen in de weidse vlakten van het Westen. Het Spaanse katholicisme van de oude dorpskerken en de missieposten gaat hand in hand met indiaanse rituelen in de ondergrondse kiva's van de pueblo's en het arbeidsethos van de mormonen in Utah staat mijlenver af van het occultisme en de newagebewegingen in Santa Fe of Sedona.

De hang naar vrijheid (al is het maar de bevrijding van de koude winters in het noordoosten) verklaart ook de alomtegenwoordigheid van senioren in het zonnige Zuidwesten. Zuid-Arizona en Zuid-Californië hebben de naam een waar paradijs te zijn voor gepensioneerden. Velen wonen er permanent, de meesten slechts tijdelijk: bv. de *snowbirds* uit het koude noorden. Bij het zien van de ontelbare RV's (*recreational vehicles*) en campers op de *superhighways* dringt zich de vergelijking op met de oude huifkarren die over de *trails* naar het Westen trokken. En de moderne pk-nomaden van de *trailer homes* hebben nog

iets gemeen met het oude Westen: toen zowel als nu waren *old-timers* en *newcomers* een en dezelfde persoon, vaak iemand die een goed geheugen had voor dingen die hem of haar nooit overkomen zijn.

Ook in bouwhistorisch opzicht biedt het Zuidwesten verrassende reprises. De evolutie gaat van de grot-, rots- en pueblgebouwen van de Anasazi (bv. Mesa Verde, Montezuma en de nog bewoonde indianendorpen aan de bovenloop van de Rio Grande en in Acoma) over de missiekerken die de Spaanse conquistadores in Californië, aan de Rio Grande en de Green River lieten optrekken en de nepgevels van de *anglos* in de eerste *railroad towns* en *mining camps* – uitgestorven (bv. Bodie) of opnieuw tot leven gewekt (Bisbee, Madrid) – tot de post- en hypermoderne constructies in de metropolen Los Angeles, Phoenix, San Francisco, San Diego, Tucson, en de spectaculaire hotels in Las Vegas.

Maar soms zitten de verrassingen verscholen in details die plots meer onthullen dan je aanvankelijk denkt. Ergens op een berghelling liggen onopvallende rotsblokken waarop bij een bepaalde lichtinval oude indiaanse rotstekeningen te zien zijn. En als je er eenmaal attent op bent, zie je meer en meer. Tussen rotsblokken die op het eerste gezicht oninteressant lijken, ontvouwt zich een klein museum. Bij veel ruïnes in deze streek kan iets soortgelijks gebeuren. Vanuit een rijdende auto zie je ze meestal over het hoofd, zo goed gaan de kleuren en omtrekken op in de omgeving. Zelfs de meeste bewoonde huizen (*hogans*, gebouwen uit adobe) steken nauwelijks af tegen de aarde waarop ze staan en die tegelijk de grondstof is waarvan ze gemaakt zijn. Soms is bijna niet te zien waar het ene ophoudt en het andere begint, en dat geldt zeker voor de dieren. Die zijn allemaal uitstekend gecamoufleerd.

Dat prikkelt tot ontcijferen, tot het avontuur van de ontdekking. Uit kleine aanwijzingen de juiste conclusies trekken en die zinvol ordenen is een kunst die je onderweg kunt leren, een vaardigheid die aan de indianen herinnert en waar de mensen hier al eeuwenlang gebruik van maken.

Een Anglo-Amerikaan vertelde over zijn ervaringen met een bevriende indiaanse familie die heel afgelegen woonde. Hij ging één keer per jaar bij hen op bezoek. Maar hoewel hij altijd op een ander tijdstip en onaangekondigd verscheen, was tot zijn verrassing altijd alles voor hem in gereedheid gebracht. ‘We wisten dat je kwam’ of ‘We zaten al op je te wachten’, zeiden ze dan. Dit was duidelijk een geval van helderziendheid, iets typisch indiaans. Dat dacht hij toch en hij was er jarenlang door gefascineerd. Uiteindelijk verzamelde hij de moed om de familie te vragen hoe het kwam dat ze altijd van zijn komst op de hoogte waren. Het gelach en het eenvoudige antwoord maakten hem verlegen: tijdens zijn kilometerslange rit over de stoffige weg veroorzaakte hij een eindeloze bruinige stofwolk die fel afstak tegen de heldere lucht; tijd genoeg om zich op zijn komst voor te bereiden.

Aandacht hebben voor het kleine, het onooglijke en het onbegrijpelijk. Dat leidt tot de zachte wet van het milde Westen. Daar gaat het om – niet om de rook, de stenen of het stof.

Indiaanse graffiti: rotstekeningen in de San Juan Pueblo, New Mexico

Kroniek

Markante data en gebeurtenissen

door Siegfried Birle en
Horst Schmidt-Brümmer

1510

In Sevilla verschijnt een roman van de Spaanse schrijver Garcia Rodríguez Ordóñez Montalvo. In dat boek vermeldt hij een eiland 'nabij het aards paradijs', geregeerd door koningin Califia. Aan haar ontleent 'California' zijn naam.

1528–1536

Na zijn schipbreuk in de Golf van Mexico dwaalt Núñez Cabeza de Vaca te voet door het zuidwesten van het continent. Uiteindelijk belandt hij in Mexico. Zijn verhalen over 'allerlei dingen die op goud wijzen' lokken de Spanjaarden naar het noorden.

1539

De franciscaan Marcos de Niza hoort de verhalen van Cabeza en volgt vanuit Mexico de Rio Grande stroomopwaarts. Hij keert terug met fabelachtige verhalen over de 'zeven gouden steden van Cíbola'.

1540–1542

Francisco Vázquez de Coronado leidt een expeditie naar het gebied van de Pueblo-indianen om de 'gouden steden' te zoeken. Een van Coronado zijn officieren ontdekt tijdens een uitstapje als eerste blanke de Grand Canyon.

1652: Californië als eiland

1542

Tijdens de zoektocht naar de noordwestelijke doorgang vaart de Spaanse zeevaarder Juan Rodríguez Cabrillo langs de kust van Californië. Hij gaat als eerste Europeaan bij San Diego aan land en legt zo de basis voor de aanspraak die Spanje later op Californië zal maken.

1579

De Britse zeeheld sir Francis Drake zeilt rond de wereld en gaat aan land in Californië, dat hij als 'Nova Albion' voor koningin Elizabeth I van Engeland in bezit neemt. Een pas in 1936 gevonden, omstreden 'oude' koperen plaat wijst het huidige San Francisco aan als landingsplaats.

1598

Don Juan de Oñate trekt met kolonisten, soldaten en missionarissen stroomopwaarts langs de 'Rio Bravo del Norte'. De kolonisten brengen zaaigoed,

runderen en schapen, landbouwwerktuigen en de symbolen van het christendom mee. De Spanjaarden dopen hun eerste kolonie in het Zuidwesten 'Nuevo México' (vandaar tegenwoordig: New Mexico); veel later volgen Arizona (vanaf 1691) en Californië (vanaf 1769). De kolonie is via een 'koninklijke weg' (*Camino Real*) verbonden met het Spaanse Mexico, het onderkoninkrijk Nueva España.

1610

De Spanjaarden stichten hun 'Villa Real de la Santa Fé de San Francisco' als bestuurscentrum voor Nuevo México. Santa Fe is zo de oudste regeringszetel en provinciehoofdstad van de VS. Rond 1630 telde Santa Fe 1000 inwoners – 250 Spanjaarden, 700 indianen en 50 'anderen'. De kolonie aan de Rio Grande wordt door karavanen uit Chihuahua bevoorrad; zelf produceert ze huiden, wol en zout. Santa Fe wordt een overslagplaats voor de handel tussen de Plains- en de Pueblo-indianen.

1680

De Pueblastammen komen in opstand tegen de Spaanse koloniale macht, doden meer dan 400 kolonisten en missionarissen en verjagen de rest. Dit is de enige geslaagde indianenopstand in de geschiedenis van Noord-Amerika.

1691

De jezuïet Eusebio Kino begint met de missionering van Arizona.

1692

Diego de Vargas herovert de pueblo's aan de Rio Grande. Na een nieuwe opstand in 1698 verkrijgen de pueblo's een zekere mate van autonomie.

1769

Spaanse franciscanen onder leiding van Junípero Serra, de 'apostel van Californië', stichten bij San Diego de eerste missiepost in Alta California. Tegen 1823 komen daar tussen San Diego en Sonoma in het noorden twintig missieposten bij plus vier forten en drie nederzettingen – San José (1771), Los Angeles (1781) en Santa Cruz (1797).

1776

Aan de overkant van de Golden Gate stichten de Spanjaarden een fort, het *presidio* San Francisco de Asis, maar pas in 1835 ontstaat bij de missiepost Dolores de nederzetting Yerba Buena, waaruit tijdens de goudkoorts van 1849 San Francisco zal ontstaan.

1781

Een groep van 44 kolonisten sticht Los Angeles als Spaanse pueblo. Die nederzetting komt pas honderd jaar later echt tot bloei, wanneer de Santa Fe Railroad in 1885 Los Angeles via Albuquerque met Chicago verbindt.

1803

Onder president Thomas Jefferson betaalt de VS vijftien miljoen dollar aan Napoleon voor het Louisiana Territory tussen de Missis-

Kroniek

De monniken vestigen hun missieposten bij voorkeur bij indiaanse nederzettingen (rancherías) om de bewoners te bekeren en ze nijverheid, veehouderij en landbouw te leren. Bovendien onderrichten de geestelijken hun leerlingen in de irrigatielandbouw voor inheemse en geïmporteerde vruchten (druiven, olijven, citrusvruchten, vijgen) en groenten, en leggen zo de basis voor de huidige Californische landbouw. De missieposten liggen telkens op een dagreis afstand van elkaar aan de Camino Real.

*Junípero Serra,
de apostel*

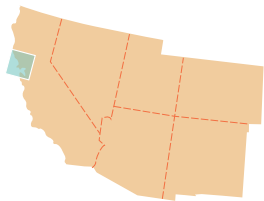

De mooiste reisregio's van Californië en het Zuidwesten

REGIO 1
San Francisco en
de Bay Area

De westers-oosterse diva

San Francisco en de Bay Area

Gouden bruggen bouwen en de rode loper uitrollen om u te verwelkomen – dat kan San Francisco zoals geen enkele andere Amerikaanse stad. De eerste blik op de stad fascineert meteen: de prachtige ligging in de heuvels boven het water, de skyline en de beroemde bruggen. Geen wonder dat San Francisco door iedereen wordt vertroeteld zoals een lievelingskind. En de stad zelf, die zich trots *The City* noemt, geniet ervan dat ze *everybody's favorite* is.

Bovendien is de stad allesbehalve Amerikaans. De dagelijkse gang van zaken doet eerder Europees aan en de Aziatische invloed neemt toe. San Francisco: een westers-oosterse diva met 43 heuvels en dagelijks zo'n 805.000 bewonderaars, haar inwoners (Bay Area: 7,3 miljoen).

De stads cultuur in de verschillende etnische wijken wordt hoog aangeslagen. In plaats van de traditionele scheiding tussen *downtown* en *suburbia* verrast San Francisco door de variatie van pleinen, parken en uitzichten, door zijn koffiehuisen en kroegen – kleurrijk en elke dag opnieuw bevolkt met gladgekamde yups en verfomfaaide rare vogels, bankiers en grapjassen, *locals* en toeristen. Hoe zei Rudyard Kipling het ook weer? San Francisco heeft slechts één nadeel: 'Je kunt er moeilijk afscheid van nemen.'

De Golden Gate Bridge
en de skyline

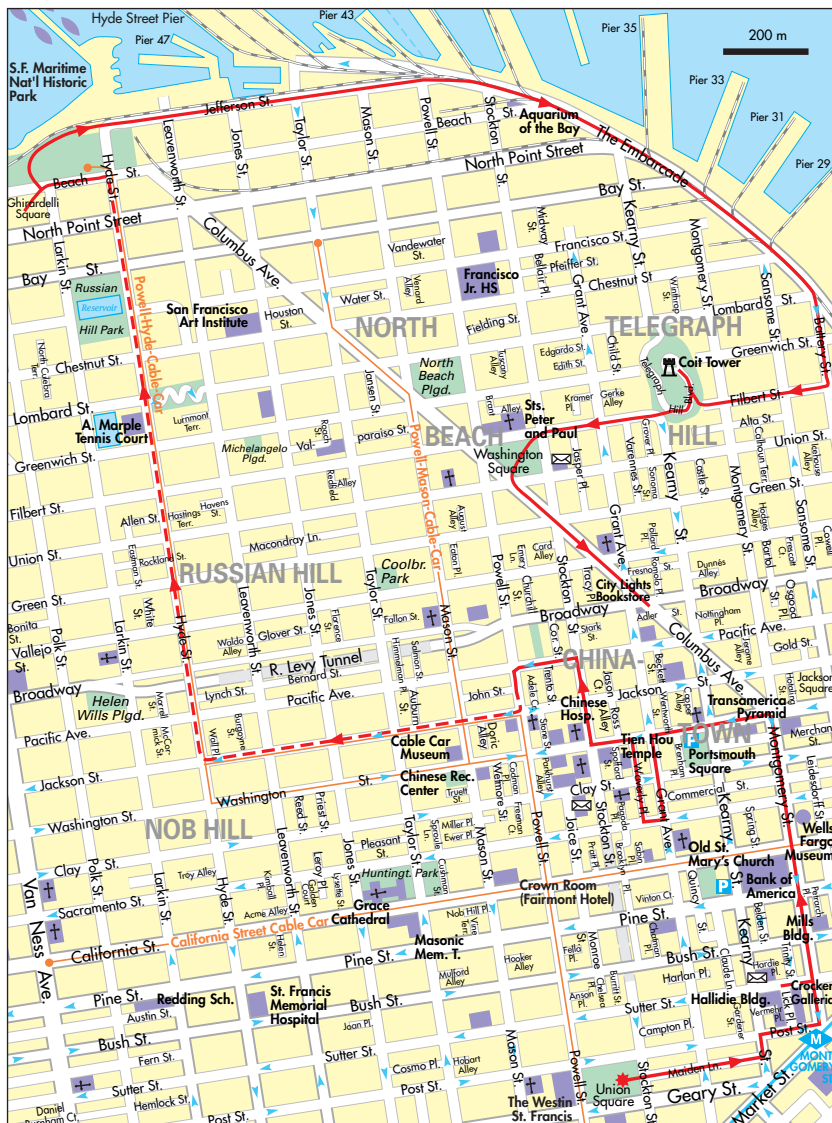

REGIO 1

San Francisco en de Bay Area

1 San Francisco – te voet

San Francisco is een van de meest voetgangersvriendelijke grote steden van de VS! U kunt het beste beginnen op **Union Square**. Laat uw blik over het met standbeelden en palmbomen versierde plein dwalen en hij wordt onweerstaanbaar aangezogen door een imposant gebouw, het St. Francis Hotel. Behalve de stijlvolle etalages valt aan de zuidoostelijke hoek van het plein ook de glazen ingang op van het warenhuis Neiman Marcus, de beroemde *department store* die zo graag op een Parijs warenhuis wil lijken.

We wandelen verder door **Maiden Lane**, een straat met enkele fraaie winkels en een gebouw (nr. 140) dat door Frank Lloyd Wright is ontworpen. 's Zomers zitten de mensen aan kleine tafels op straat. Mensen die druk bezig zijn en flaneurs bevolken ook de **Crocker Galleria**, een drie etages tellende glazen passage van aanvaardbare proporties met elegante winkels en restaurants op het einde van Post Street. Daar sluit Market Street op aan, een straat die dwars door het dambordpatroon van de meeste straten heen loopt en vanaf de pier (Ferry Building) kaarsrecht naar de Twin Peaks leidt. Bij Montgomery Street slaan we links af, naar de enorme kantoorgebouwen van het **Financial Center**. Die lijken absoluut niet bang te zijn van het gevaar voor aardbevingen.

Toen het goudstof deze richting uit waaide, was **Montgomery Street**, het belangrijkste financiële knooppunt van de westkust, de meest zedeloze straat van de stad. Maar de evolutie van goud naar geld heeft daar veel aan veranderd. Vroeger stoeiden hier konijntjes en vlooiën, nu vindt u hier alle grote financiële instellingen en ernstige mannen in driedelig pak en meestal te korte broek en vrouwen op hoge hakken haasten zich naar de lunch.

Voorbij het kruispunt met California Street ziet u aan de rechterkant het **Wells Fargo History Museum** (nr. 420). Aan de hand van allerlei materiaal kan iedereen hier terugkeren naar de tijd van de postkoetsen en het inhalige *Ol' West*. Het fantastische sluitstuk van het leerp pad langs de architectonische verwezenlijkingen van de financiële wereld is de **Transamerica Pyramid**, de enige wolkenkrabber ter wereld die door een klein *redwood*-bos wordt geflankeerd: een groen den-nenbosje met fontein en zitbanken.

Nu iets totaal anders: sla op Washington Avenue links af naar **China town**. Na de stevig gemetselde wereld van de Engelsen opeens alleen nog Chinezen! In San Francisco is het alsof Azië vlak om de hoek ligt.

Portsmouth Square was in de Spaanse koloniale tijd al een centrum. In de Pueblo Yerba Buena, zoals San Francisco toen heette, lag hier het dorpsplein. Later groeide dat uit tot het populaire hart van Chinatown, dat met zijn zowat 80.000 inwoners de grootste Chinese gemeenschap in de VS vormt. Op het onderste

REGIO 1 San Francisco en de Bay Area

Het Financial Center

*Het San Francisco Museum
of Modern Art*

REGIO 1

San Francisco en de Bay Area

'De Telegraafheuvel is een klein Montmartre met ateliers van modehuizen, cafés en piep-kleine villa's', schrijft Simone de Beauvoir in haar reisdagboek.

Telegraph Hill met de Coit Memorial Tower

deel van het plein zitten de moeders op hun kinderen te passen, op het bovenste geven de oude mannen zich over aan hun passies: schaken, kaarten of mahjong. Voorbij het pagodeachtige gebouw van de United Commercial Bank (nr. 743) brengt Washington Street u naar de levensader van Chinatown: **Grant Avenue**. U zult meteen merken dat die stevig in handen is van de souvenirindustrie uit Taiwan en Hongkong – goedkope en soms vreemde snuisterijen.

Waverly Place is een exotische straat die zo uit een prentenboek lijkt te komen, met mooie gevels van woningen waar ooit machtige families woonden en die met zwierige, beschilderde balkons zijn opgesmukt. **Stockton Street** heeft zich al lang geleden ontpopt tot de authentieke tegenpool van Grant Avenue – met uitpuilende groentewinkels, bestelwagens, kruidenwinkeltjes en bengelende haantjes. Chinatown is nog altijd de dichtstbevolkte wijk van San Francisco. De mensen wonen en werken hier in piepkleine ruimten – in achterplaatsen en steegjes, in miniwerkplaatsen, naaiateliers, noedelfabrieken en bakkerijen (lunchtip: dimsum).

Slechts een blok verder wacht alweer een ander deel van San Francisco. Het gaat niet zoeer om een wijk maar om een vervoermiddel: de alom bekende **Cable Car**. De rit met de ratelende kabeltram naar het water biedt niet alleen voor toeristen afwisselende uitzichten op de fascinerende stad, ook de San Franciscans zelf zijn dol op hun kabeltram, die intussen een beschermd monument is.

Beneden aan de pier is het vaak dringen geblazen. Logisch, want de vroegere chocoladefabriek **Ghirardelli Square** is een toeristenmagneet – dankzij de vele winkels en de straatartiesten die het publiek het hele jaar door in een goed humeur houden. Ooit lag hier Italy Harbor, de vissershaven die volledig in Italiaanse handen was. De oude, boccia spelende Italianen bij het **Maritime Museum** zijn het enige wat nog rest van het levendige verleden van de haven. Stap voor stap veranderde ze van een plaats waar gewerkt werd tot een fraai plaatje voor havenromantiek en avonturen op zee. Een uitzondering daarop zijn de zeeleeuwen die bij de kotters en de paalwoningen rondlummelen.

Langs The Embarcadero wandelen we weer in de richting van de stad. In de baai zelf ligt **Alcatraz**. Ook de vervallen resten van de ooit zo beroemde en beruchte gevangenis zijn een tweede leven begonnen – het eiland ontvangt vooral vakantiegeangers die willen leren griezelen.

Ter hoogte van Levi's Plaza (Pier 23) gaat het omhoog: via de **Filbert Steps**. Een paar minuten lang kunt u niet geloven dat u in San Francisco bent. De trappen zijn weelderig met groen begroeid, katten liggen er te soezen en mooie

